

Funke proti Francii, rozsudek ze dne 25. 2. 1993

Stěžovatel: Funke

Žalovaný stát: Francie

Číslo stížnosti: 10828/84

Datum: 25.02.1993

Článek Úmluvy: čl. 50

čl. 6 odst. 1

čl. 6 odst. 2

čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: nezbytný v demokratické společnosti/přiměřenost/rovnováha mezi dotčenými zájmy, přiměřená lhůta/délka řízení, respektování soukromého života, spravedlivý proces

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

25. února 1993

VĚC FUNKE

(Rozsudek ve věci Funke versus Francie)

Evropský soud pro lidská práva zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a příslušných ustanovení Jednacího řádu jako Senát, který tvořili soudci R. Bernhardt, předseda, Thór Vilhjálmsson, F. Matscher, L. - E. Pettiti, C. Russo, N. Valticos, J. M. Morenilla, M. A. Lopes Rocha, L. Wildhaber a dále M. - A. Eissen, tajemník Soudu, a H. Petzold, zástupce tajemníka Soudu, po neveřejné poradě, která se konala dne 24. září 1992 a 27. ledna 1993, vynáší následující rozsudek, který byl přijat posledně uvedeného dne:

POSTUP

1. Případ byl postoupen Soudu Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) dne 13. prosince 1991. a to v rámci tříměsíční lhůty stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 10828/84) proti Francouzské republice, předložené Komisi podle článku 25 dne 13. února 1984 německým občanem panem Jean-Gustave Funkem. Žádost Komise se opírala o články 44 a 48 a o prohlášení, jímž Francie uznala obligatorní jurisdikci Soudu (článek 46). Účelem žádosti bylo docílit rozhodnutí o tom, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků žalovaného státu podle článku 6 §§ 1 a 2 a podle článku 8.
2. V odpovědi na dotaz podle ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu paní Ruth Funkeová. rozená

Monneyová, která si jako vdova po panu Funkeovi přála pokračovat v řízení před Komisí, prohlásila, že si přeje zúčastnit se řízení, a jmenovala advokáta, který ji bude zastupovat (ust. 30). Z důvodů vhodnosti bude i nadále pan Funke označován jako „stěžovatel“, ačkoli nyní přísluší tento status paní Funkeové (viz mimo jiné mutatis mutandis rozsudek ve věci Giancarlo Lombardo versus Itálie ze dne 26. listopadu 1992, Série A č. 249 – C, str. 39, § 2).

3. Dne 24. ledna 1992 rozhodl předseda Soudu podle ust. 21 § 6, aby byl v zájmu řádného chodu justice vytvořen jediný Senát, který posoudí tento případ spolu s případy Crémieux a Mialhe versus Francie. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan L. – E. Pettiti, zvolený soudce francouzské státní příslušnosti (článek 43 Úmluvy) a pan R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 3 /b/). Téhož dne předseda Soudu za přítomnosti tajemníka Soudu vylosoval jména ostatních sedmi členů, jimiž se stali pánové Thór Vilhjálmsson, F. Matscher, C. Russo, N. Valticos, J. M. Morenilla, M. A. Lopes Rocha a L. Wildhaber (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 4).
4. Pan Ryssdal se ujal funkce předsedy Senátu (ust. 21 § 5) a prostřednictvím tajemníka Soudu konzultoval se zástupcem francouzské vlády (dále jen „Vláda“), s delegátem Komise a právním zástupcem stěžovatele postup řízení (ust. 37 § 1 a 38). V souladu s následně vydaným nařízením obdržel tajemník Soudu dne 11. června 1992 podání stěžovatele a dne 19. června podání Vlády. Dne 17. července informoval sekretář Komise tajemníka, že delegát (Komise) přednese své připomínky při ústním jednání. Dne 24. července předložila Komise spisový materiál o řízení, které před ní proběhlo, a který si vyžádal tajemník Soudu na základě pokynů předsedy.
5. V souladu s rozhodnutím předsedy se ústní jednání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 21. září 1992. Soud předtím vykonal přípravné řízení. Pan R. Bernhardt, místopředseda Soudu, nastoupil na místo pana Ryssdala, který se dalšího projednávání případu nemohl účastnit (ust. 21 § 5, druhý pododstavec).

K Soudu se dostavili:

(a) za Vládu

1. Gain, vedoucí oddělení lidských práv, právní odbor, Ministerstvo zahraničních věcí, zástupce Vlády, M. Pickardová, magistrat, přidělená na právní odbor, Ministerstvo zahraničních věcí, J. Carrere, magistrat, přidělený na odbor trestních věcí a (udělování) milostí, Ministerstvo spravedlnosti, C. Signerinicre, vedoucí úřadu pro právní věci, celní odbor, Ministerstvo (státního) rozpočtu, R. Codevelle, celní inspektor, celní odbor, Ministerstvo (státního) rozpočtu, G. Rotureau, vedoucí celní inspektor, oblastní celní úřad ve Strasbourgu, právní zástupci:

(b) za Komisi

1. Trechsel, delegát;

(c) za stěžovatele

1. Garnon, advokát, právní zástupce.

Soud vyslechl přednesy pana Gaina za Vládu, pana Trechsela za Komisi a pana Garnona za stěžovatele.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Pan Jean-Gustave Funke, německý občan, se narodil v roce 1925 a zemřel dne 22. července

1987. Pracoval jako obchodní zástupce a žil ve Francii, v Lingolsheimu (Bas-Rhin). Vdova po panu Funkeovi, paní Ruth Funkeová, se narodila v Monney, je Francouzka a žije ve Strasbourgu.

3. Domovní prohlídka a zabavení
4. Dne 14. ledna 1980 vstoupili do domu stěžovatele a jeho manželky tři celní úředníci ze Strasbourgu v doprovodu staršího úředníka policie (officier de police judiciaire), aby získali „údaje o jejich jmění v zahraničí“; tito úředníci jednali na základě informací, jež obdrželi od daňových orgánů v Metách. Pan Funke připustil, že má, nebo že měl několik bankovních kont v zahraničí z důvodů profesních i rodinných, a uvedl, že u sebe doma nemá žádné bankovní výpisy. Celní úředníci prohlíželi místnosti od 10,30 hod. do 15.00 hod. a objevili výpisy a šekové knížky cizích bank, dva německé účty za opravu auta a dvě kamery. Všechny tyto předměty zabavili a téhož dne o tom sepsali zprávu.
5. Soudní řízení
6. Prohlídka a zabavení věcí provedené celními úředníky nevedly k žádnému trestnímu řízení pro trestné činy proti předpisům upravujícím finanční styky se zahraničím. Zavedly však podnět k paralelnímu řízení ohledně vystavování dokladů a k vnitřním nařízením.
7. Řízení ohledně vystavování dokladů (14. ledna 1980-18. prosince 1990)

(a) Hlavní řízení

9. Během prohlídky dne 14. ledna 1980 vyzvali celní úředníci stěžovatele, aby učinil prohlášení za předchozí tři roky – to jest za roky 1977, 1978 a 1979 – o svých účtech u Postsparkasse v Mnichově, PKO ve Varšavě, Société de Banque suisse v Basileji a Deutsche Bank v Kehlenu a o svém plánu spoření na dům u Württembergische Bausparkasse v Leonbergu a konečně o svém portfoliu akcií u Deutsche Bank v Kehlenu.
10. Pan Funke přislíbil, že tak učiní, avšak později své rozhodnutí změnil.

(i) Před policejním tribunálem ve Strasbourgu

11. Dne 3. května 1982 předvolaly celní orgány stěžovatele před policejní tribunál ve Strasbourgu za účelem udělení pokuty (amende) a dalšího peněžitého trestu (astreinte) ve výši 50 francouzských franků za každý den do doby, než předloží bankovní výpisy z účtu; celní orgány předložily rovněž žádost o jeho uvěznění.
12. Dne 27. září 1982 uložil tribunál stěžovateli pokutu ve výši 1 200 francouzských franků a nařídil mu aby předložil celním orgánům bankovní výpisy ze svých účtů u Sociétés de Banque suisse v Basileji, u PKO ve Varšavě a u Deutsche Bank v Kehlenu a o svém spořitelním účtu u Württembergische Bausparkasse v Leonbergu, jakož i všechny dokumenty týkající se financování bytu, který si zakoupil v Schonachu (Spolková republika Německo), a to pod pokutou 20 francouzských franků za každý den prodlení. Odůvodnění tohoto rozsudku znělo následovně: Dne 12.2.1980 sdělil pan Funke celní správě, že nemůže předložit dokumenty, jak dříve přislíbil. Neuvedl pro to žádný důvod ani nepředložil žádnou korespondenci, z níž by vyplývalo, že již podnikl nezbytné kroky, aby získal požadované dokumenty, nebo kterou by prokázal, že cizí banky mu odmítly takovéto dokumenty vydat. Pan Funke přiznal, že si spolu se svým bratrem zakoupil garsoniéro v Schonachu (Spolková republika Německo), a předložil fotokopie kupní smlouvy a zápisu do pozemkového rejstříku; odmítl však předložit doklady ohledně financování této koupě. Článek 65 celního zákona stanoví toto: «Celní úředníci v hodnosti minimálně inspektora... mohou vyžadovat předložení listin a dokladů všeho druhu vztahujících se k operacím, které jsou předmětem zájmu jejich odboru.» Z dosavadního řízení provedeného celními orgány vyplývá, že vyšetřující úředník měl hodnost inspektora. Požadované dokumenty, jmenovitě bankovní výpisy a doklady o financování koupě bytu, lze zahrnout do kategorie dokladů, na niž se vztahuje článek 65 celního zákona. Tentýž článek 65 stanoví v odstavci 1 (i), že takovouto žádost je možno učinit «u (chez) kterékoli fyzické či

právnícké osoby, jíž se přímo či nepřímo týkají legální či nelegální operace spadající do kompetence celní správy.» V tomto kontextu nelze slovo «chez» vykládat restriktivně jako «doma u někoho» (franc. au domicile de), ale je třeba je interpretovat jako «ať je tomu kdekoli» (aupres de). Každý jiný výklad by umožnil dotčené osobě uniknout vyšetřování celních orgánů tím, že by měla uloženy dokumenty mimo svůj domov. Domovní prohlídka a prohlášení samotného pana Funkeho byly dostatečnými důkazy o tom, že existovala bankovní konta a finanční operace týkající se žalovaného a umožňující celní správě vykonat její právo inspekce ohledně příslušných dokumentů bez ohledu na to, že se tyto dokumenty nenacházely v domě pana Funkeho. Jako držitel účtu vedeného v zahraničí musí pan Funke, stejně jako každý jiný držitel účtu, dostávat informace po každé transakci na účtu. Takovéto informace odrážejí situaci na účtu v daný okamžik. Držitel účtu je vlastníkem výpisů ze svého účtu a může o ně banku kdykoli požádat a ta nemůže jeho žádost odmítnout.“

(ii) Před odvolacím soudem v Colmaru

13. Odvolání podali pan Funke, veřejný žalobce a celní orgány. Dne 14. března 1983 Odvolací soud v Colmaru potvrdil rozsudek nižšího soudu s výjimkou inspekce dokladů ohledně bytu v Schonachu a zvýšil peněžní trest na 50 francouzských franků za každý den prodlení. K argumentům pana Funkeho opírajícím se o Úmluvu uvedl toto: „Článek 413 bis celního zákona, který se aplikuje na finanční operace s cizinou podle článku 451 téhož zákona, ukládá za odmítnutí předložit doklady a za ukrytí dokladů v případech, které tento článek upravuje, inter alia v článku 65 zmíněného zákona, trest odnětí svobody na dobu od deseti dnů do jednoho měsíce a pokutu ve výši 400 až 2 000 francouzských franků. Podle článku 65 mohou celní úředníci vyžadovat předložení jakýchkoli dokladů vztahujících se k operacím, které jsou předmětem zájmu jejich odboru, obecně řečeno, v právní záležitosti každé fyzické či právnické osoby, jíž se přímo či nepřímo týkají zákonné či nezákonné operace spadající do kompetence celní správy. V daném případě hrozí panu Funkemu pouze peněžní trest, tj. pokuta. Nezdá se, že by pravomoc daná výše zmíněnými ustanoveními finančnímu orgánu byla v rozporu s ochranou lidských práv a základních svobod, které ochraňovat je účelem instrumentu mezinárodního práva, na který byla učiněna odvolávka. Žalovanému se doslalo spravedlivého ústního jednání. Zatím ještě nebyly před soudem projednávány trestné činy spojené s povinností předložit doklady; proto jsou zásadní námitky pana Funkeho předčasné. Kromě toho, zatímco každý, kdo je obviněn z trestného činu, se pokládá za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem, neomezuje článek 6 § 2 Úmluvy typ důkazů, které lex fori dává k dispozici žalující straně za účelem přesvědčit soud. Povinnost žalovaného předložit v řízení důkaz, který bude pravděpodobně použit proti němu druhou stranou, není specifickým rysem celního nebo daňového řízení, protože je upravena rovněž článkem 11 nového občanského soudního řádu. Na druhé straně, i když článek 8 Úmluvy stanoví, že každý má právo na respektování svého soukromí a rodinného života a své korespondence, může dojít k zásahu veřejného orgánu do výkonu tohoto práva, pokud se tak stane v souladu se zákonem a pokud jde o zásah nezbytný v demokratické společnosti, inter alia v zájmu hospodářského blahobytu země nebo v zájmu předcházení nepokojům a zločinnosti. Kromě toho ve většině států, signatářů Úmluvy, mají celní a finanční orgány právo přímého vyšetřování v bankách.“

(iii) Před kasačním soudem

14. Dne 21. listopadu 1983 zamítl kasační soud (trestní oddělení) odvolání pro právní vady podané panem Funkern. Třetí a závěrečný důvod, který se opíral o články 6 a 8 Úmluvy, byl zamítnut s tímto odůvodněním: „Odvolací soud konstatoval, že zatímco každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem, článek 6 Úmluvy... jinak neomezuje typ důkazů, které lex fori dává k dispozici žalující straně za účelem přesvědčit soud; i když je pravdou, že článek 8 Úmluvy dává každému právo na

respektování jeho soukromého života a korespondence, může dojít... k zásahu veřejného orgánu do výkonu tohoto práva, pokud je tento zásah v souladu se zákonem a pokud jde o opatření, které je nezbytné v demokratické společnosti (angl. the necessity in a democratic society, franc. la nécessité dans une société démocratique - viz ukázka na str. 49) a jehož účelem je předcházení nepokojům a zločinnosti. Tímto tvrzením a nezávisle na jakémkoli nadbytečném zdůvodnění odvolací soud zdůvodnil své rozhodnutí, takže odvolání nelze vyhovět.“

(b) Řízení za účelem vymáhání celní pokuty

15. Ve své zprávě ze dne 30. května 1984 konstatovaly celní orgány odmítnutí pana Funkeho vyhovět rozsudku Odvolacího soudu v Colmaru ze dne 14. března 1983 (viz výše odstavec 13). Dne 2. ledna 1985 podaly celní orgány bance stěžovatele oznámení poddlužníka, v němž požadovaly, aby jim byla vyplacena částka 10 750 francouzských franků odpovídající výši pokuty, kterou její klient dlužil za období od 31. května do 31. prosince 1984.

(i) Před Okresním soudem ve Strasbourgu

16. Na žádost pana Funkeho potvrdil Okresní soud ve Strasbourgu výše uvedené oznámení dne 27. března 1985 a stanovil, že celní orgány jsou oprávněny obdržet dlužnou částku, pokud jde o peněžitý trest vyplývající z vynutitelného soudního rozhodnutí, a to stejnou cestou jako celní pokutu a bez ohledu na to, že již byla podána stížnost (která neměla odkladný účinek) Evropské komisi pro lidská práva.

(ii) Před Odvolacím soudem v Colmaru

17. Na základě odvolání pana Funkeho dne 20. února 1989 vynesl Odvolací soud v Colmaru rozsudek, jímž zrušil rozsudek soudu nižší instance ze dne 27. března 1985 a prohlásil za neplatné oznámení poddlužníka.

(iii) Před kasačním soudem

18. Odvolání celních orgánů pro právní vady bylo zamítnuto kasačním soudem dne 18. prosince 1990. Stejně jako odvolací soud i kasační soud stanovil, že částku odpovídající celnímu dluhu nelze obdržet prostřednictvím oznámení poddlužníka.

19. Po tomto rozsudku již celní orgány neučinily další pokus dosáhnout zaplacení dané pokuty.

20. Řízení o předběžných opatřeních (16. dubna 1982 - červenec 1990)

(a) Přijetí opatření

(i) Před Okresním soudem ve Strasbourgu

20. Dne 16. dubna 1982 požádaly celní orgány, aby předseda Okresního soudu ve Strasbourgu vydal nařízení o obstarání movitého i nemovitého majetku pana Funkeho do hodnoty 100 220 francouzských franků. Polovina této částky měla odpovídat konfiskaci nepřiznaných finančních prostředků, druhá polovina pak splatné pokutě. S odvoláním na článek 341 bis - 1 (viz níže odstavec 32) a na článek 459 celního zákona celní orgány tvrdily, že již jim byla přiznána pohledávka vůči stěžovateli. Dokumenty zabavené v Lingolsheimu prokazovaly, že pan Funke porušil článek 1 dekretu ze dne 24. listopadu 1968, jímž se stanoví, že každou platbu v zahraničí, kterou provádějí osoby s bydlištěm ve Francii, je třeba provést prostřednictvím schváleného zprostředkovatele (banky nebo pošty) se sídlem ve Francii.

21. Okresní soud vydal nařízení, jímž vyhověl žádosti ze dne 21. dubna 1982. Dne 26. května 1982 vydal soud rozsudek, jímž zamítl námitku pana Funkeho (článek 924 místního občanského

soudního řádu).

(ii) Před Odvolacím soudem v Colmaru

22. Dne 28. července 1982 zamítl Odvolací soud v Colmaru odvolání pana Funkeho proti tomuto rozsudku, přičemž stanovil, že pokud nebude nařízení o obstavení majetku vydáno, existují obavy, že výkon očekávaného rozhodnutí v trestním řízení bude znemožněn, nebo bude mnohem obtížnější; kromě toho věřitel doložil svou pohledávku vyhotovenými protokoly (články 917 a 920 místního občanského soudního řádu).
23. Stěžovatel se neodvolal proti právním otázkám.

(b) Zrušení nařízení

24. Dne 22. listopadu 1989 podala paní Funkeová žádost o zrušení nařízení o obstavení majetku (článek 926 místního občanského soudního řádu); touto cestou hodlala přinutit celní orgány, aby předložily soudu otázku existence pohledávky, která byla důvodem pro nařízení o obstavení majetku. Dále se domáhala toho, aby jí bylo dovoleno majetek prodat.
25. Svým nařízením ze dne 31. května 1990 dal Okresní soud ve Strasbourgu generálnímu řediteli celní správy lhůtu jednoho měsíce, během níž mělo být zahájeno řízení ve věci. Celní orgány se rozhodly, že tak neučiní, a v červenci 1990 vyslovily souhlas se zrušením nařízení o obstavení majetku a s ním souvisící hypotéky.
26. Relevantní celní předpisy
27. Trestní ustanovení celního zákona se ve Francii pokládají za speciální část trestního práva.
28. Konstatování trestných činů
29. Státní úředníci oprávnění konstatovat trestné činy
30. Relevantními ustanoveními celního zákona, pokud se jedná o uvedené státní úředníky, jsou tato dvě ustanovení:

Článek 453

„Níže uvedení státní úředníci jsou zmocněni konstatovat trestné činy proti zákonům a předpisům upravujícím finanční operace se zahraničím: 1. celní úředníci; 2. ostatní úředníci ministerstva financí nejméně v hodnosti inspektora; 3. starší policejní úředníci (officiers de police judiciaire).

Zprávy vyhotovené staršími policejními úředníky budou postoupeny ministru hospodářství a financí, který dané případy postoupí vyšetřovacím orgánům, shledá-li to vhodným.“

Článek 454

„Státní úředníci uvedení v předchozím článku jsou oprávněni k provádění domovních prohlídek za podmínek stanovených článkem 64 tohoto zákona.“

2. Domovní prohlídky

(a) Pravidla aplikovatelná v rozhodné době

28. V době provedení domovní prohlídky (14. ledna 1980) zněl článek 64 celního zákona takto:

„1. Při hledání nezákonně zadržovaného zboží v celním obvodu, s výjimkou zastavěných oblastí s populací nejméně 2 000 osob, a při hledání zboží podléhajícího níže uvedenému ustanovení článku 215 na kterémkoli místě, mohou celní úředníci provést celní prohlídku pouze v přítomnosti místního městského úředníka nebo staršího policejního úředníka (officier de police judiciaire).

2. V žádném případě nelze provádět prohlídky v noční době.
3. Celní úředníci mohou jednat bez přítomnosti místního městského úředníka nebo staršího policejního úředníka:

(a) provádějí-li prohlídky, sčítání nebo kontrolu živého inventáře v obydlí chovatele zvířectva nebo majitele pastvin; a

(b) hledají-li zboží, jež je sledované a pod nepřetržitým dozorem ve smyslu níže uvedeného článku 332 a které bylo zaneseno do domu či jiné budovy, i když se nachází mimo celní zónu.

4. Není-li vstup umožněn, mohou si celní úředníci vstup vynutit v přítomnosti místního městského úředníka nebo staršího policejního úředníka.“

(b) Pravidla aplikovatelná později

29. Rozpočtové zákony ze dne 30. prosince 1986 (článek 80 - I a II) a ze dne 29. prosince 1989 (článek 108 - III, 1 až 3) pozměnily článek 64, který nyní zní takto:

„1. Za účelem vyšetřování a konstatování celních trestných činů uvedených v článcích 414 - 429 tohoto zákona mohou celní úředníci, zmocnění generálním ředitelem cel a vymáhání daní, vykonávat prohlídky všech místností, a to i soukromých, kde je pravděpodobně zadržováno zboží a dokumenty související s těmito trestnými činy, a mohou je zabavit. Celní úředníci musejí být doprovázeni starším policejním úředníkem (officier de police judiciaire).

2. (a) Nejedná-li se o případ flagrantního trestného činu (flagrant délit), musí být každá prohlídka povolena nařízením předsedy tribunálu vysoké instance místa, kde se nachází sídlo celního orgánu odpovědného za oddělení pověřené řízením, nebo soudce, na něhož předseda uvedeného tribunálu přenesl svou pravomoc. Proti takovému nařízení je možno odvolat se pouze, pokud jde o právní otázky ve smyslu zákona o trestním řízení; takovéto odvolání nemá odkladný účinek. Lhůta, během níž je třeba podat odvolání ohledně právních otázek, počíná běžet ode dne vyhlášení nebo doručení nařízení.

Nařízení musí obsahovat:

(i) přichází-li to v úvahu, ustanovení o přenesení pravomoci provedeném předsedou tribunálu vysoké instance;

(ii) adresu místností, které se mají prohlédnout;

(iii) jméno a postavení zmocněného úředníka, který požádal o povolení k prohlídce a obdržel je.

Soudce své rozhodnutí odůvodní tím, že stanoví, které okolnosti pokládá za skutkové, které za právní a které zakládají presumpci v případě, že došlo k nezákonné činnosti, kterou je třeba dokázat. Jestliže během prohlídky naleznou pověřeni úředníci pokladnu, která patří osobě obývající prohledávané místnosti a v níž se pravděpodobně nacházejí dokumenty, předměty nebo jiné věci vztahující se k činnosti výše zmíněné v odstavci 1, mohou se svolením soudce daným v jakékoli formě (výše zmíněným) tuto pokladnu okamžitě prohlédnout. O tomto svolení bude učiněna poznámka ve zprávě, viz níže uvedený odstavec 2 (b). Soudce učiní praktická opatření, aby si ověřil, zda je každá jemu zasláná žádost odůvodněná; každá žádost musí obsahovat všechny informace, jež mají celní orgány k dispozici a které mohou prohlídku odůvodnit. Soudce určí staršího policejního úředníka odpovědného za to, že bude přítomen všem operacím a že jej bude informoval o jejich průběhu. Prohlídka bude vykonána pod dohledem soudce, který ji povolil. Koná-li se prohlídka mimo územní pravomoc jeho tribunálu vysoké instance, vystaví soudce žádost o právní pomoc za účelem takového

dohledu, adresovanou předsedovi tribunálu vysoké instance, který vykonává pravomoc v obvodě, kde má být prohlídka vykonána. Soudce se může dostavit na místo v průběhu operace. Soudce může kdykoli rozhodnout o odložení nebo o zaslavení prohlídky. Soudní nařízení bude ústně sděleno uživateli místností nebo jeho zástupci na místě v okamžiku prohlídky a bude mu odevzdáno kompletní vyhotovení s tím, že uživatel (nebo jeho zástupce) je vezme na vědomí, anebo že podepíše zprávu, viz. níže uvedený odstavec 2 (b). Není-li uživatel místností nebo jeho zástupce přítomen, bude o prohlídce vyrozuměn doporučeným dopisem s doručenkou. Má se za to, že oznámení bylo doručeno v den uvedený v záznamu o doručení. Nedojde-li k přijetí, bude nařízení doručeno v souladu s články 550 a násl. zákona o trestním řízení. V listinách o vyrozumění a doručení budou uvedeny lhůty a modalita odvolání.

(b) Prohlídky nelze vykonávat v době od 18,00 hod. do 9.00 hod. Prohlídky je třeba vykonávat za přítomnosti uživatele místností nebo jeho zástupce; není-li to možné, zajistí starší policejní důstojník dva svědky vybrané z osob, které nespádají pod jeho pravomoc nebo pod pravomoc celních orgánů. Předtím, než budou zabaveny dokumenty, mohou je prohlédnout pouze uživatel místností nebo jeho zástupce a starší policejní úředník. Starší policejní úředník zajistí, aby profesní tajemství a práva obhajoby byla respektována v souladu s ustanoveními třetího odstavce článku 56 zákona o trestním řízení; přitom je třeba řídit se článkem 58 tohoto zákona. Zprávu, k níž se připojí seznam zabavených předmětů a listin, podepíší celní úředníci, starší policejní úředník a osoby zmíněné v prvním pododstavci tohoto článku (b); v případě odmítnutí podpisu se o tom učiní poznámka ve zprávě. Vzniknou-li při vyhotovování seznamu potíže, budou zabavené dokumenty zapečetěny. Uživatele místností nebo jeho zástupce je třeba informovat, že se mohou zúčastnit odstraňování pečeti, k němuž dojde za přítomnosti staršího policejního úředníka; při této příležitosti se vyhotoví seznam. Jedno vyhotovení zprávy a seznamu se zašle soudci, který vydal nařízení, do tří dnů od jejich vyhotovení.

3. Celní úředníci mohou jednat v nepřítomnosti staršího policejního úředníka:

(a) provádějí-li prohlídky, sčítání nebo kontrolu živého inventáře v obydlí chovatele zvířectva nebo majitele pastvin; a

(b) hledají-li zboží, jež bylo sledováno a pod nepřetržitým dozorem ve smyslu níže uvedeného článku 332, které bylo zaneseno do domu či jiné budovy, i když se nachází mimo celní zónu.

4. Není-li vstup umožněn, mohou si celní úředníci vstup vynutit v přítomnosti staršího policejního úředníka.“

5. Předložení listin

(a) Povinnost

30. Článek 65 - 1 celního zákona uděluje celním orgánům zvláštní právo kontroly: „Celní úředníci s hodností inspektora (inspecteur nebo officier) a výše a celní úředníci vykonávající povinnosti výběrčího mohou požadovat předložení listin a dokumentů všeho druhu vztahujících se k operaci, která je předmětem zájmu jejich úřadu; ... (i) ... obecně, v místnostech každé fyzické nebo právnické osoby přímo či nepřímo zapojené do nezákonné činnosti spadající pod kompetenci celní správy.“

(b) Sankce

31. Každý, kdo odmítne předložit listiny, může být uvězněn na dobu od deseti dnů do jednoho měsíce a může být pokutován až do výše od 600 do 3 000 francouzských franků (článek 413 bis - 1 celního zákona). Kromě toho mu může být uložen peněžitý trest nejméně 10 francouzských

franků za každý den prodlení (článek 431) a může být uvězněn pro neplacení (článek 382).

32. Prozatímní opatření

33. Článek 341 bis - 1 celního zákona stanoví toto: „Celní zprávy, které jsou konečné, pokud nejsou napadeny jako padělky, jsou právním titulem, v souladu s obecným právem, pro získání povolení učinit jakákoliv nezbytná prozatímní opatření proti osobám trestně nebo civilně odpovědným, aby byly zajištěny celní dluhy jakéhokoli druhu vyplývající z těchto zpráv.“

34. Stíhání trestných činů

35. Článek 458 celního zákona stanoví toto: „Trestné činy proti zákonům a předpisům upravujícím finanční operace se zahraničím mohou být stíhány pouze na žádost ministra hospodářství a financí nebo jednoho z jeho zástupců k tomu zmocněných.“

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

34. Pan Funke se obrátil na Komisi dne 13. února 1984, přičemž předložil několik stížností. Stěžoval si, že jeho trestní odsouzení pro odmítnutí předložit listiny požadované celní správou znamenalo porušení jeho práva na spravedlivý proces (článek 6 § 1 Úmluvy) a že nepřihlíželo k principu presumpce nevinny (článek 6 § 2); že jeho záležitost nebyla projednána v přiměřené lhůtě (článek 6 § 1); a že prohlídka a zabavení, které v jeho domě vykonali celní úředníci, znamenaly porušení jeho práva na soukromý a rodinný život (článek 8).

35. Komise prohlásila stížnost (č. 10828/84) za přípustnou dne 6. října 1988. Ve své zprávě ze dne 8. října 1991 (vystavené podle článku 31) Komise vyjádřila názor, že:

(a) článek 6 § 1, ať už se jedná o princip spravedlivého procesu (sedmi hlasy ku pěti), nebo pokud jde o délku řízení (osmi hlasy ku čtyřem), nebyl porušen;

(b) článek 6 § 2 nebyl porušen (devíti hlasy ku třem); a

(c) článek 8 nebyl porušen (šesti hlasy ku šesti, s rozhodujícím hlasem předsedy).

Konečné návrhy předložené Soudu

36. Ve své zprávě požádala Vláda Soud, „aby zamítl všechny stížnosti přednesené panem Funkem a převzaté paní Funkeovou.“

37. Pokud jde o právního zástupce stěžovatele, ten požádal Soud, aby „stanovil, že byly porušeny články 6 §§ 1 a 2, 8 §§ 1 a 2 a 13 Úmluvy; konstatoval, že stěžovatel požaduje spravedlivé zadostiučinění ve výši 300 000 francouzských franků; nařídil žalovanému státu vyplatit stěžovateli částku 125 000 francouzských franků jako úhradu nákladů a výdajů, zvýšenou o daň z přidané hodnoty; a nařídil, že všechny uvedené částky podléhají úrokům stanoveným zákonem, a to jeden měsíc po doručení rozsudku.“

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 6 §§ 1 a 2

2. Pan Funke tvrdil, že se stal obětí porušení článku 6 §§ 1 a 2, který stanoví toto: „1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem... 2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se pokládá za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

3. Spravedlivost řízení a presumpce nevinny

4. Předběžné námitky Vlády

5. Stejně jako před Komisí, Vláda vnesla námitku nepřípustnosti z toho důvodu, že stěžovateli nepřisluší status poškozené osoby. Proti panu Funkemu nebylo vedeno žádné trestní řízení pro porušení předpisů upravujících finanční operace se zahraničím a jeho smrt dne 22. července

1987 definitivně zabránila dalšímu stíhání.

6. Soud konstatuje, že stížnosti pana Funkeho na porušení článku 6 se vztahují ke zcela jinému řízení, a to k řízení o předložení listin. Proto musí být tato námitka zamítnuta.

7. Podstata stížnosti

(a) Článek 6 § 1

41. Podle tvrzení stěžovatele bylo jeho odsouzení za to, že odmítl vydat listiny požadované celníky (viz výše odstavce 9 - 14), porušením jeho práva na spravedlivý proces, zaručeného článkem 6 § 1. Dále pak pan Funke tvrdil, že úřady porušily jeho právo nesvědčit sám proti sobě, obecný princip zakotvený v právních rádech smluvních států a v Evropské úmluvě, jakož i v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, protože i když nepodaly žalobu na údajný trestný čin proti předpisům upravujícím finanční operace se zahraničím, zahájily trestní řízení ve snaze přinutit pana Funkeho ke spolupráci při stíhání jeho osoby. Takováto metoda řízení byla, jak stěžovatel uvedl, tím spíše nepřijatelná, že francouzským úřadům nic nebránilo v tom, aby si vyžádaly mezinárodní (právní) pomoc a získaly nezbytné důkazy ze zahraničí.
42. Vláda zdůraznila deklaratorní povahu francouzského celního a směnného režimu, který chrání daňové poplatníky před systematickou kontrolou, přičemž ale naopak ukládá povinnost uchovávat listiny o jejich příjmech a majetku po určité období a na žádost je předložit příslušným orgánům. Toto právo státu, tj. právo kontrolovat určité listiny, na které přísně dohlíží kasační soud, neznamená, že dotčené osoby jsou povinny se samy obvinít; tento požadavek byl zakázán Paktem Organizace spojených národů (článek 14) a byl odsouzen Soudem Evropských společenství (rozsudek ve věci Orkem ze dne 18. října 1989, Zprávy Evropského soudu, 1989 - 9, str. 3343 - 3354); toto právo není v rozporu se směrnicemi stanovenými v judikatuře orgánů Úmluvy ohledně spravedlivého procesu. V daném případě celní orgány od pana Funkeho nepožadovaly, aby se doznal k trestnému činu nebo aby svědčil proti sobě; požádaly jej pouze, aby upřesnil důkazy vyhledané jejich úředníky a jak sám doznal, zejména bankovní výpisy a šekové knížky nalezené během domovní prohlídky. Pokud jde o soudy, ty jen na základě kontradiktorního řízení zhodnotily, zdaje žádost celní správy právně i fakticky opodstatněná.
43. Komise dospěla ke stejnému závěru především na základě zvláštních rysů vyšetřování v obchodních a finančních záležitostech. Konstatovala, že ani povinnost předložit bankovní výpisy ani možnost ukládat pokuty nejsou v rozporu se zásadou spravedlivého procesu; zmíněná povinnost je výrazem důvěry státu vůči všem občanům v tom smyslu, že se neužívají přísná kontrolní opatření, zatímco odpovědnost za škodu způsobenou uložením pokut zcela spočívá na dotčené osobě, pokud odmítne spolupracovat s příslušnými orgány.
44. Soud konstatuje, že celní orgány vyprovokovaly usvědčení pana Funkeho, aby získaly určité listiny, o nichž byly přesvědčeny, že musejí existovat, ačkoli si nebyly touto skutečností jisty. Protože nebyly schopny či ochotny si je opatřit jiným způsobem, pokusily se přimět stěžovatele, aby předložil důkazy o trestných činech, které údajně spáchal. Zvláštní rysy celního práva (viz výše odstavce 30-31) nemohou ospravedlnit takovéto porušení práva každého, „kdo je obviněn z trestného činu“, v mezích samostatného významu tohoto výrazu zakotveného v článku 6, aby mlčel a nepřispíval k obvinění sama sebe. Proto byl článek 6 § 1 porušen.

(b) Článek 6 § 2

45. Z předchozího závěru pro Soud vyplývá, že není nutné ujistit se o tom, zda trestní odsouzení pana Funkeho rovněž odporovalo principu presumpce nevinny.
46. Délka řízení
47. S přihlédnutím k nálezům uvedeným výše v odstavci 44, Soud shledává rovněž zbytečným zabývat se stížností, že řízení ohledně zrušení prozatímních nařízení (viz výše odstavce 20 - 25) trvalo déle než „přiměřenou lhůtu“, jak požaduje článek 6 § 1.

48. Údajné porušení článku 8
49. Podle tvrzení stěžovatele byly v daném případě domovní prohlídka a zabavení v rozporu s článkem 8. který stanoví toto: „1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. 2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“
50. Vláda připustila, že došlo k zásahu do práva pana Funkeho na respektování soukromého života a Komise dodala, že došlo k zásahu do jeho práva na respektování jeho obydlí. Soud má za to, že v úvahu přicházejí všechna práva garantovaná článkem 8 § 1 s výjimkou práva na respektování rodinného života. Je proto třeba rozhodnout o tom, zda daný zásah splňoval podmínky stanovené v odstavci 2.
51. „V souladu se zákonem“
52. Podle tvrzení stěžovatele zasahování postrádalo právní základ. Tak, jak zněl v rozhodné době, odporoval článek 64 celního zákona Ústavě z roku 1958. protože nepodroboval domovní prohlídce a zabavení soudnímu povolení. Jeho ústavnost však nelze revidovat, protože vstoupil v platnost dříve než Ústava. Přitom však v relevantní oblasti daní Ústavní rada zamítla článek 89 rozpočtového zákona pro rok 1984 týkající se vyšetřování trestných činů ohledně daně z příjmů a daně z obrátu s tím, že stanovila inter alia: „Zatímco potřeby fiskální činnosti mohou vyžadovat, aby daňoví úředníci byli zmocněni k vyšetřování v soukromých místech, lze takovéto vyšetřování vést pouze v souladu s článkem 66 Ústavy, která činí soudní moc odpovědnou za ochranu svobody jednotlivce ve všech jejích aspektech, zejména z hlediska neporušitelnosti obydlí. Je třeba zabezpečit účast soudu takovým způsobem, aby odpovědnost a dohled soudní moci byly komplexně zabezpečeny.“ (Rozhodnutí č. 83 - 164 DC ze dne 29. prosince 1983 /Journal officiel/, 30. prosince 1983, str. 3874.)
53. Vláda, jejíž argumenty Komise v podstatě akceptovala, tvrdila, že v článku 64 celního zákona doplněném podstatně rozsáhlou judikaturou byla domovní prohlídka definována velmi úzce a znamenala přenesení pravomoci vykonávat domovní prohlídky upravené v rámci obecného trestního řízení do celních zákonů a předpisů upravujících finanční operace se zahraničím. Tato úprava byla zpočátku zakotvena v zákoně ze dne 6. srpna 1934 a v roce 1945 byla rozšířena na vyšetřování trestných činů v devizové oblasti a při mnoha příležitostech byla potvrzena. Podle tvrzení Vlády nelze její ústavnost zpochybňovat, stejně jako nelze zpochybňovat ústavnost článku 454 téhož zákona, protože k posuzování ústavnosti zákonů dochází mezi jejich přijetím parlamentem a jejich vyhlášením a toto posuzování spadá do výlučné kompetence Ústavní rady s vyloučením všech ostatních soudů. Pokud jde o „kvalitu“ vnitrostátních právních předpisů vis-a-vis k Úmluvě, taje zajištěna upřesňováním, jímž zákony a judikatura stanoví rozsah a způsob vykonávání relevantní pravomoci, čímž se vyloučí jakékoli riziko libovůle. Takto dokonce ještě před reformou z let 1986 - 1989 (viz výše odstavce 29) dohlížely soudy na celní vyšetřování ex post facto, ale velmi účinně. Přitom v žádném případě článek 8 Úmluvy neobsahuje požadavek, že domovní prohlídky a zabavení podléhají předběžné soudní kontrole.
54. Soud neshledává nezbytným rozhodnout o této otázce v daném případě, protože všechny napadené zásahy jsou neslučitelné s článkem 8 z jiných hledisek (viz níže odstavce 57 - 59).
55. Legitimní účel
56. Vláda a Komise usoudily, že dané zasahování bylo v zájmu „hospodářského blahobytu země“ a „předcházení zločinnosti“. Navzdory opačným tvrzením stěžovatele Soud zastává názor, že zasahování sledovalo v každém případě legitimní účel uvedený na prvním místě.
57. „Nezbytnost v demokratické společnosti“
58. Podle tvrzení pana Funkeho nelze napadené zasahování pokládat za „nezbytné v demokratické společnosti“. Jeho rozsah byl neomezený a zasahování překračovalo hranice veřejného zájmu,

protože nepodléhalo soudní kontrole; kromě toho k uvedenému zasahování došlo při neexistenci jakéhokoli flagrantního trestného činu (flagrant délit), indikace nebo domněnky, a samotné zasahování bylo též provedeno nevhodným způsobem.

59. Vláda, jejíž stanovisko Komise v podstatě akceptovala, tvrdila, že domovní prohlídky a zabavení jsou jediným prostředkem, který mají k dispozici státní orgány při vyšetřování trestných činů proti právním předpisům upravujícím finanční operace se zahraničím a při prevenci před únikem kapitálu a vyhýbání se daním. V těchto oblastech existuje corpus delicti velmi zřídka nebo vůbec ne; „hmotný projev“ trestného činu lze spatřovat pouze v listinách, které může viník snadno uschovat nebo zničit. Avšak takovéto osoby mají značnou výhodu ve značných zárukách, posílených navíc přísným soudním dohledem: přijímání rozhodnutí vedoucím daného celního obvodu, hodnost úředníků oprávněných konstatovat trestný čin, přítomnost staršího policejního úředníka (officier de police judiciaire). provádění prohlídek ve stanovené době, šetření profesního tajemství advokátů a lékařů, možnost založení odpovědnosti veřejných orgánů atd. Stručně řečeno, dokonce ještě před reformou 1986 - 1989 francouzský systém zajišťoval řádnou vyváženost mezi požadavky represe a ochranou práv jednotlivce.
60. Podle konstantní judikatury Soudu mají smluvní státy určitý prostor pro volnou úvahu při posuzování nutnosti zásahu, avšak v úzkém spojení s evropskou kontrolou. Výjimky zakotvené v článku 8 § 2 je třeba interpretovat úzce (viz rozsudek ve věci Klass a ostatní versus Německo ze dne 6. září 1978, Série A č. 28. str. 21, § 42) a jejich nezbytnost v daném případě musí být prokázána přesvědčivým způsobem.
61. Není pochybností o tom, že v posuzované oblasti - prevence před kapitálovými a daňovými úniky - se státy potýkají s vážnými potížemi s ohledem na rozsah a složitost bankovního systému a finanční sítě a na značný rozsah mezinárodních investic, usnadněný relativní propustností státních hranic. Soud proto uznává, že státy mohou shledávat nezbytným uchýlovat se k takovým opatřením, jakými jsou domovní prohlídky a zabavení za účelem získání hmotného důkazu o spáchání devizového trestného činu, a stíhat pachatele tam, kde je to nezbytné. Avšak odpovídající právní úprava a praxe musejí skýtat přiměřené a účinné záruky proti zneužívání (viz, mimo jiné a mutatis mutandis, výše citovaný rozsudek ve věci Klass a ostatní, Série A č. 28, str. 23, § 50).
62. V daném případě tomu tak nebylo. V rozhodné době - a Soud není povinen vyjadřovat své stanovisko k legislativním reformám z let 1986 a 1989, které byly zaměřeny na poskytování lepší ochrany jednotlivcům (viz výše odstavec 29) - měly celní orgány velmi široké pravomoci; měly zejména výlučnou působnost při posouzení příležitosti, počtu, délky a rozsahu kontroly. Především pak při neexistenci jakéhokoli požadavku na soudní povolení se jeví omezení a podmínky upravené zákonem, na něž upozorňovala Vláda (viz výše odstavec 54), jako velice vlašné a plné právních mezer umožňujících zasahování do práv stěžovatele, než aby mohly být naprosto jasně přiměřené sledovanému legitimnímu účelu.
63. K těmto obecným úvahám lze ještě připojit zvláštní poznatek, a to ten, že celní orgány nikdy nepodaly žádnou žalobu proti panu Funkemu pro trestný čin proti předpisům upravujícím finanční operace se zahraničím (viz výše odstavec 8).
64. Zkrátka, článek 8 byl porušen.

III. Aplikace článku 50

60. Podle článku 50: „Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy, a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přiznává v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“
61. Škoda
62. Pan Funke především požadoval náhradu částky 300 000 francouzských franků s

odůvodněním, že porušení Úmluvy mělo závažné následky pro jeho osobu a pro jeho manželku i pro jejich soukromý život. Vláda a delegát Komise se k tomuto tvrzení nevyjádřili.

63. Soud má za to, že stěžovatel jistě utrpěl nehmotnou škodu, při které samotný nález porušení Úmluvy neskýtá dostatečné zadostiučinění. Vycházeje z principu equity, jak vyžaduje Článek 50, přiznává Soud z tohoto titulu stěžovateli částku 50 000 francouzských franků.
64. Náklady a výdaje
65. Pan Funke rovněž požadoval náhradu nákladů a výdajů, které vynaložil před francouzskými soudy (90 000 francouzských franků) a při řízení před orgány Úmluvy (35 000 francouzských franků plus daň z přidané hodnoty). Vláda ani delegát Komise se k této otázce nevyjádřili.
66. Na základě běžných kritérií Soud přiznává stěžovateli 70 000 francouzských franků.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD:

1. zamítá jednomyslně předběžnou námitku Vlády;
2. stanoví osmi hlasy k jednomu, že z důvodu neexistence spravedlivého procesu byl porušen článek 6 § 1;
3. stanoví osmi hlasy k jednomu, že není nezbytné zabývat se dalšími stížnostmi na porušení článku 6;
4. stanoví osmi hlasy k jednomu, že byl porušen článek 8;
5. stanoví jednomyslně, že žalovaný stál je povinen zaplatit stěžovateli do tří měsíců 50 000 (padesát tisíc) francouzských franků jako náhradu nehmotné škody a 70 000 (sedmdesát tisíc) franků jako úhradu nákladů a výdajů;
6. zamítá jednomyslně zbývající požadavky stěžovatele.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném jednání v Paláci lidských práv ve Strashbourgu dne 25. února 1993.

Marc-André EISSEN

tajemník

Rudolf BERNHARDT

předseda